

Scenariusz lekcji „Kiedy Brynica i Przemsza łączyły... Zagłębie Dąbrowskie a powstania śląskie”

dostosowany dla uczniów szkół podstawowych
opracowanie: dr Paweł Duda

Cele lekcji:

Uczeń:

- poprawnie posługuje się terminami: Zagłębie Dąbrowskie, Polska Organizacja Wojskowa Górnego Śląska, grenzschutz, plebiscyt, Komitet Niesienia Pomocy Górnoszlązakom, Międzysojusznicza Komisja Rządząca i Plebiscytowa, Centralny Komitet Pomocy Górnoszlązakom.
- wyjaśnia kim byli: Wojciech Korfanty, Alfons Zgrzebniok, Józef Dreyza, Aleksy Bień, Kazimierz Kierzkowski, Paweł Pośpiech, Stanisław Płodowski, Robert Niernsee, Stanisław Szeptycki
- wskazuje na mapie: obszar Zagłębia Dąbrowskiego, Górny Śląsk, część Śląska włączoną do Polski w 1921 r.
- wymienia przynajmniej 5 przyczyn powstań śląskich.
- charakteryzuje stosunek mieszkańców Zagłębia Dąbrowskiego wobec powstań śląskich, wymieniając przykłady pomocy dla Górnoszlązaków
- wymienia siły polityczne, dominujące na obszarze Zagłębia Dąbrowskiego.
- rozumie znaczenie pomocy udzielonej przez mieszkańców Zagłębia Górnoszlązakom.
- aktywnie pracuje w grupie.
- dokonuje selekcji informacji.
- potrafi analizować teksty źródłowe.

Metody:

- metoda aktywizująca – drzewo decyzyjne ewentualnie debata;
- pogadanka;
- praca z opracowaniem merytorycznym;
- praca z prezentacją multimedialną;
- praca z mapą;
- praca z ilustracją;
- praca z tekstem źródłowym.

Formy pracy:

- indywidualna, grupowa, zbiorowa.

Środki dydaktyczne:

- opracowanie merytoryczne dla uczniów i nauczycieli *Kiedy Brynica i Przemsza łączyły... Zagłębie Dąbrowskie a powstania śląskie*;
- prezentacja multimedialna;
- wybór tekstów źródłowych;
- zadanie dodatkowe.

Przebieg lekcji:**Wprowadzenie do tematu lekcji**

1. Przedstawienie podstawowego celu lekcji, którym jest poznanie wydarzeń, rozgrywających się na Górnym Śląsku oraz w Zagłębiu Dąbrowskim w latach 1919-1921.
2. Wyjaśnienie uczniom, że podczas powstań śląskich mieszkańcy Zagłębia Dąbrowskiego na różne sposoby wspierali wysiłek militarny Górnoszlązaków. Analiza przebiegu wydarzeń, jakie rozegrały się na obszarze Górnego Śląska oraz Zagłębia Dąbrowskiego przeprowadzona w dalszej części zajęć ma pomóc uczniom w zrozumieniu zagadnienia.

Część główna lekcji***Geneza I powstania***

Nauczyciel posługując się prezentacją multimedialną charakteryzuje uwarunkowania geograficzne Zagłębia Dąbrowskiego oraz Górnego Śląska oraz przedstawia ogólne przyczyny wybuchu powstań śląskich.

Zagłębie Dąbrowskie a powstania śląskie

Nauczyciel dzieli klasę na 3-4 osobowe grupy i rozdaje diagram (diagram zamieszczono w *Materiałach dla nauczyciela*). Zapisuje na tablicy hasło problemowe: „Zagłębie Dąbrowskie a powstania śląskie”. Uczniowie na podstawie opracowania merytorycznego (część II – Wybuch walk, część III – Późniejsze zrywy) uzupełniają diagram, obrazujący formy pomocy mieszkańców Zagłębia dla Górnoszlązaków. Kolejni przedstawiciele grup odpowiadają na pytania dotyczące tematyki opracowywanej przez dany zespół i uzupełniają schemat na tablicy. Nauczyciel przy pomocy prezentacji multimedialnej podsumowuje pracę uczniów.

Przyłączenie części Górnego Śląska do Polski

Nauczyciel omawia decyzję Rady Ambasadorów dotyczącą podziału Górnego Śląska, zwracając uwagę na zaangażowanie społeczeństwa Zagłębia Dąbrowskiego w powstania śląskie.

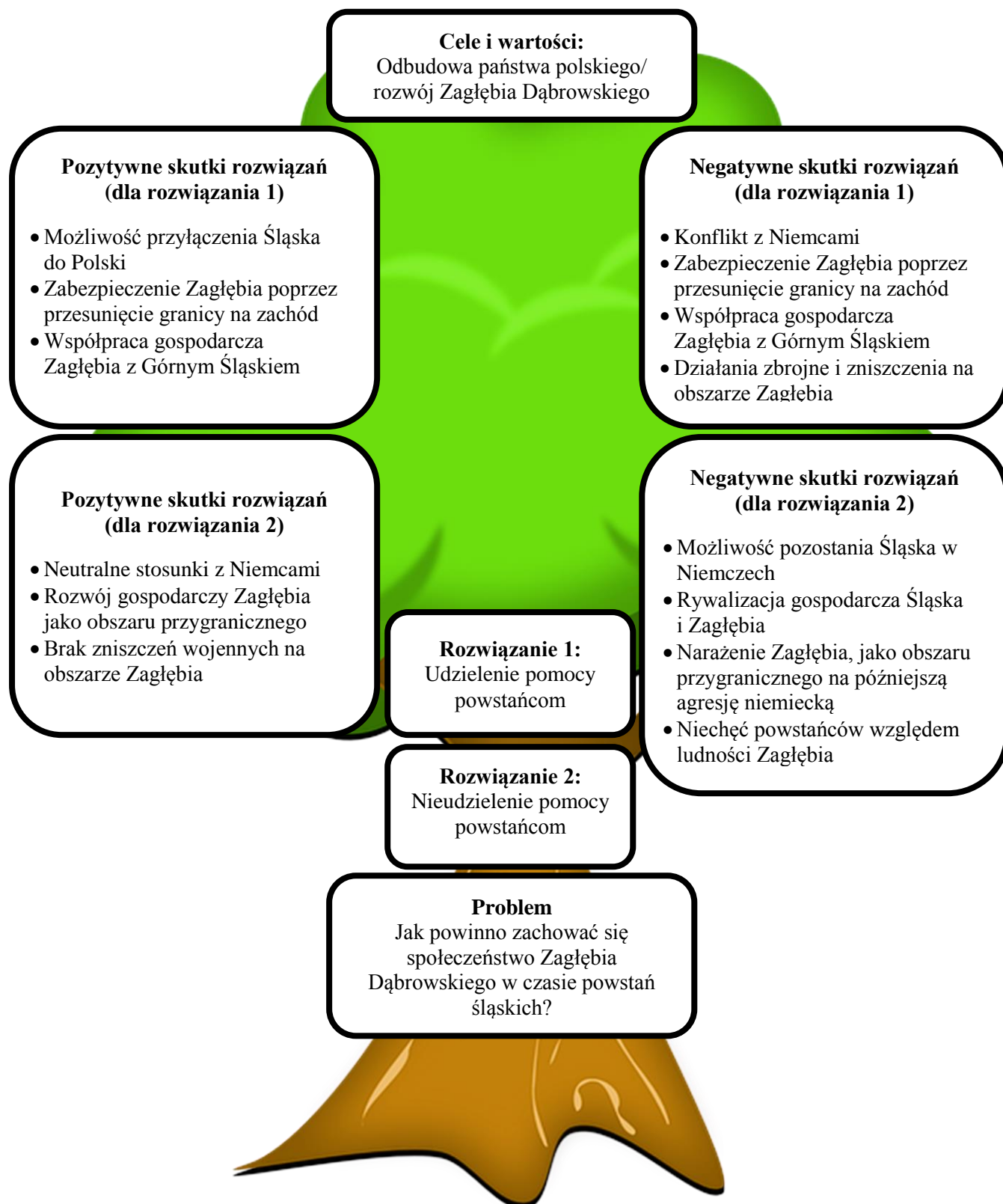
Rekapitulacja - podsumowanie tematu

1. Nauczyciel wiesza na tablicy schemat drzewka decyzyjnego z zapisanym problemem. Za pomocą drzewka uczniowie przeanalizują, jak powinno zachować się społeczeństwo Zagłębia Dąbrowskiego w czasie powstań śląskich. W tym celu klasa zostaje podzielona na cztery zespoły, które opracują negatywne i pozytywne strony obu rozwiązań (instrukcje z poleceniami dla poszczególnych grup zamieszczono w *Materiałach dla ucznia*). Po wykonaniu zadania liderzy drużyn przedstawiają swoje wnioski i zawieszają kartki z zapisanymi odpowiedziami we właściwych miejscach schematu. Nauczyciel podsumowuje pracę grup, zwraca uwagę na cele, którymi należało kierować się przy rozstrzygnięciu problemu. W końcowym etapie ćwiczenia klasa decyduje czy postawa Zagłębiaków była słuszna czy błędna.

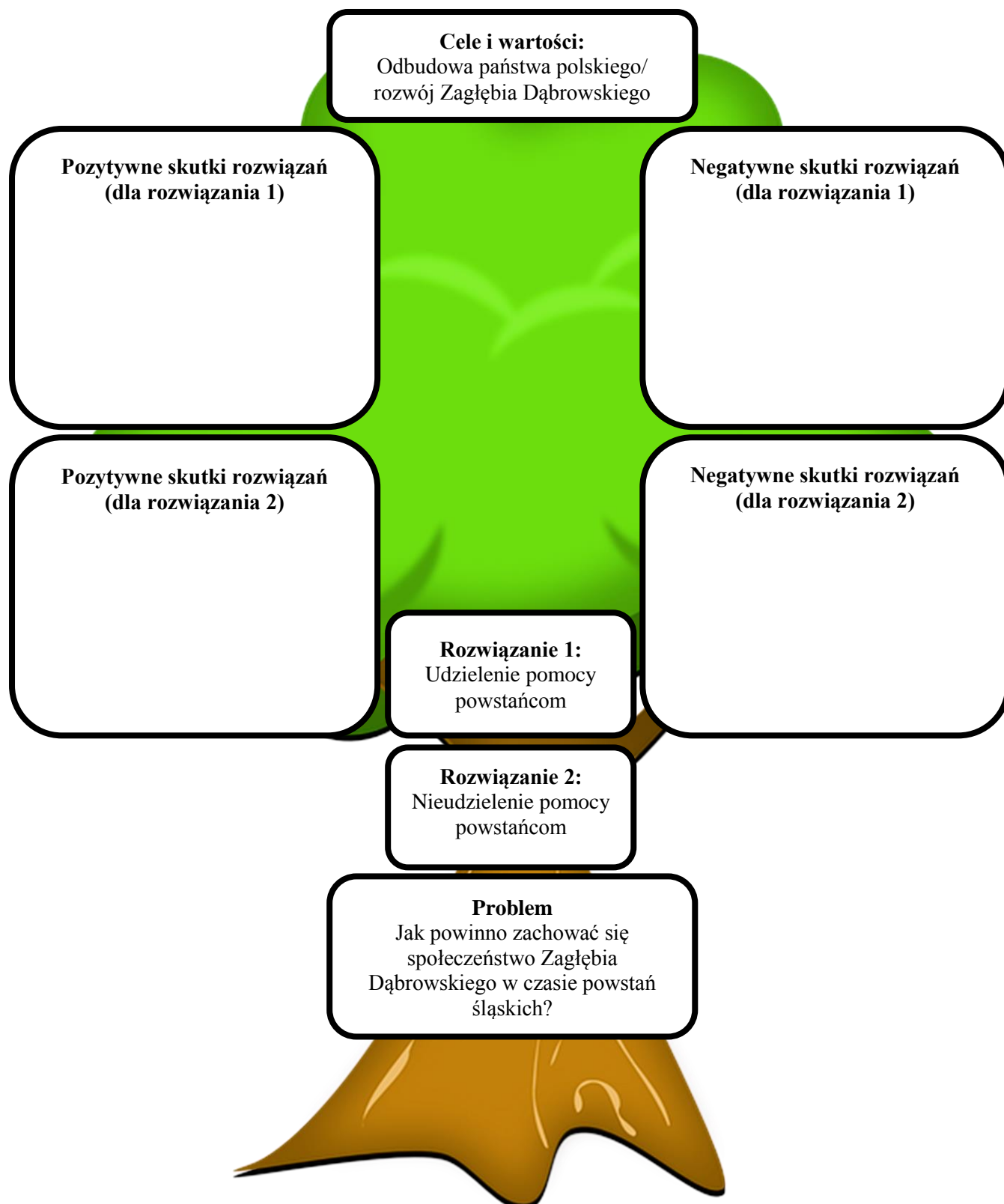
Opcjonalnie:

Nauczyciel dzieli uczniów na dwie grupy i zaprasza ich do debaty na temat: Czy społeczeństwo Zagłębia Dąbrowskiego powinno poprzeć powstania śląskie.

2. Uczniowie wykonują zadanie dodatkowe polegające na pracy z tekstem źródłowym (ćwiczenie zamieszczono w *Materiałach dla nauczyciela*).

Materiały dla nauczyciela**Przykładowy schemat drzewka decyzyjnego**

Materiały dla nauczyciela
Pusty schemat drzewka decyzyjnego

Materiały dla uczniów (do ćwiczenie z drzewkiem decyzyjnym)***Zadanie dla grupy I***

Społeczeństwo Zagłębia Dąbrowskiego zastanawia się czy wesprzeć powstania śląskie czy pozostać biernym. Rozważcie pozytywne skutki, jakie mogą wyniknąć z popierania powstania i zapiszcie je na arkuszu papieru.

Zadanie dla grupy II

Społeczeństwo Zagłębia Dąbrowskiego zastanawia się czy wesprzeć powstania śląskie czy pozostać biernym. Rozważcie negatywne skutki, jakie mogą wyniknąć z popierania powstania i zapiszcie je na arkuszu papieru.

Zadanie dla grupy III

Społeczeństwo Zagłębia Dąbrowskiego zastanawia się czy wesprzeć powstania śląskie czy pozostać biernym. Rozważcie pozytywne skutki, jakie mogą wyniknąć z pozostania biernym wobec powstania i zapiszcie je na arkuszu papieru.

Zadanie dla grupy IV

Społeczeństwo Zagłębia Dąbrowskiego zastanawia się czy wesprzeć powstania śląskie czy pozostać biernym. Rozważcie negatywne skutki, jakie mogą wyniknąć z pozostania biernym wobec powstania i zapiszcie je na arkuszu papieru.

Materiały dla nauczyciela
Propozycja debaty

**Jak powinno zachować się społeczeństwo Zagłębia
Dąbrowskiego w czasie powstań śląskich?**

Zadanie dodatkowe

Przeczytaj tekst źródłowy i wykonaj polecenia:

„Wzdłuż granicznej rzeki Brynicy, od Mysłowic do Bobrownik, robotnicy Zagłębia, głównie górnicy, spieszyli na Śląsk z pomocą dla walczących powstańców, jedni z bronią, którą jeszcze z czasów rozbrajania Niemców zachowali, inni bez broni, licząc, że tam na Śląsku ją dostaną lub zdobędą. Już w pierwszym dniu powstania PPS i Związek Górników utworzyły własny robotniczy Komitet niesienia pomocy powstańcom, obok istniejących już Społecznych takich Komitetów przy Związkach miejskich i powiatowych w Zagłębiu, które zbierały składki pieniężne i żywności dla powstańców i ich rodzin. [...] Przez lokal [Robotniczego Komitetu Niesienia pomocy Powstańcom Śląskim – przyp. D.N.] podczas trwania powstań do 1922 r. przeszło z Warszawy i kraju ochotników, bojowców i propagandzistów ok. 300 osób. Na punkt ten do kontaktów i narad z nami przechodzili ze Śląska towarzysze [...]. Na adres tego lokalu również z kraju przysyłane były masowe artykuły żywnościowe i ubraniowe do przenoszenia ich przez granicę na Śląsk [...]. I Powstanie wybuchło i rozwinęło się na dużą część Śląska 17 sierpnia 1919 r., a już 18 sierpnia zgłosiłem się do urzędującego w Pałacu Schoena [...] pułkownika Michała Żymierskiego, w imieniu Komitetu Robotniczego Pomocy i organizacji Związku Strzeleckiego w Zagłębiu, z propozycją wysłania naszych oddziałów strzeleckich do walki na Śląsku. Pułkownik Żymierski uprzejmie oświadczył mi krótko, że oddziałów takich uzbrajać i wysyłać na Śląsk nie może, lecz zalecił zgłaszających się do walki lokować w prowizorycznych koszarach wojskowych przy ulicy Nowej w Sosnowcu”.

Aleksy Bień, *Pamiętniki – Powstania Śląskie* (rękopis)

1. Wymień 3 dowolne przykłady działań podjętych przez społeczeństwo Zagłębia Dąbrowskiego w czasie I powstania śląskiego

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Wyjaśnij kim był autor tekstu i jaką rolę odegrał w czasie powstań śląskich:

.....

.....

.....

.....

.....

.....